

Pr Signe Riisalo
Sotsiaalministeerium

Teie: 28.11.2024 nr SOM/24-1212/-2K

Meie: 14.01.2025 nr 1-7/274-2

**Sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse
eelnõu väljatöötamise kavatsus suure
abivajadusega laste toetamiseks**

Sotsiaalministeerium esitas kooskõlastamiseks sotsiaalhoolekande seaduse (edaspidi *SHS*) muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuse suure abivajadusega laste toetamiseks. Siseministeerium toetab algatatud samme selle suunas, et oleks võimalik paremini toetada suure abivajaduse ja kompleksprobleemidega lapsi, arvestades nende arengu- ja erivajadusi ning tagada seeläbi laste ja nende perede parem toimetulek. Siseministeerium kooskõlastab eelnõu väljatöötamise kavatsuse (edaspidi *VTK*) järgmiste märkuste ja ettepanekutega arvestamise korral.

1. VTK lk 1 toob välja, et eesmärk on toetada paremini suure abivajaduse ja kompleksprobleemidega lapsi, arvestades nende arengu- ja erivajadusi ning tagada seeläbi laste ja nende perede parem toimetulek. Palume täpsustada, kas tulevad ka täpsustavad nõuded, kuidas seda hinnatakse ja millisel juhul toimub varajane märkamine ning kelle ülesandeks see saab? Palume täpsustada, millisest ajahetkest tekib kohustus lapse ja tema perega tegeleda. Selleks, et tagada ühetaoline hindamine, on oluline lahti kirjeldada, millistele tingimustele vastab isik, kellel tekib suur abivajadus.
2. VTK lk 2 toob välja, et suure abivajaduse ja kompleksprobleemidega lapsi on aastas ligikaudu 100–120. Palume täpsustada, kas siinkohal on mõeldud 100–120 kõigest Eesti lastest või 100–120 abivajavatest lastest. Kui VTK tekstis vahetult enne tõdetakse, et täpset arvu pole võimalik välja tuua, tekib küsimus, kust pärineb selline hinnang. On oluline täpsustada, kas see arv viitab:
 - kõigile Eesti lastele, kellel on suurem abivajadus ja kompleksprobleemid,
 - abivajavatest lastest konkreetsele osale,
 - võimalikele teenuste saajatele,
 - juba teenusel olevatele noortele?

Kui siinkohal on mõeldud laste arvu, kes on kinnise lasteasutuse teenusel (edaspidi *KLAT*), siis Politsei- ja Piirivalveamet (edaspidi *PPA*) andmetel lahkus 2024. aastal 24+ last omavoliliselt või ei tulnud õigel ajal teenusele tagasi. Nendest ainuüksi ühe lapse osas sai PPA 43 teavitust lapse lahkumisest või teenusele mitte ilmumisest. Palume selgitada, kas VTK raames on eraldi plaan ka selliste lastega tegelemiseks? VTK-s märgitakse, et *KLAT*-i välistele teenustele tähelepanu ei pöörata. Siseministeeriumi hinnangul on siiski oluline arvestada, et *KLAT*-i kõrval vajavad tähelepanu ka asendushooldusel, õpilaskodus, turvakodus ning teistel teenustel viibivad lapsed. Asenduskodust ja teistelt sarnastelt teenustelt lahkus 2024. aastal

pidevalt 154+ last ning neist 7+ last lahkus pidevalt ka KLAT-ist. Need on juhtumid, mille kohta politseile on tehtud teavitus, kuid tegelik probleem võib olla suurem, kuna osa juhtumeid lahendatakse teenuse raames ilma väliste teadeteta. KLAT-is ja teistel teenustel viibivate lastega tuleb tegeleda paralleelselt, kuna teenuselt lahkumine ja puudulik järelevalve süvendavad noorte probleeme. Paljud neist lastest vajavad lisaks sotsiaalsetele meetmetele ka tervise- ja raviteenuseid. On oluline, et VTK pakuks terviklahenduse.

3. VTK lk 3 on pealkiri: „*Kompleksprobleemidega lastele pakutavate ööpäevaringsete teenuste kitsaskohad ja nende lahendamiseks vajalikud regulatiivsed ettepanekud*“. Palume selgitada, kas siin on mõeldud VTK-s viidatud sihtrühma nimetust „suure abivajaduse ja kompleksprobleemidega lapsed“.
4. VTK lk 3 on kirjutatud, et KLAT teenusele on võimalik suunata prokuröri või kriminaalhooldusametniku algatusel mõjutusvahendina. Palume täpsustada, millise seaduse alusel on kriminaalhooldusametniku algatusel võimalik mõjutusvahendina suunata KLAT teenusele. Samas on välja jäetud kohtuväline menetleja, kellel on karistusseadustiku § 87 lõike 2 punkti 8 alusel taotlemise võimalus mõjutusvahendina väärteomenetluses.
5. VTK lk 4 kirjeldatakse, kuidas jaotatakse suure abivajaduse ja kompleksprobleemidega lastele mõeldud ööpäevaringsed teenused kinnisteks ning avatud teenusteks, millest esimese puhul jääb teenusele paigutamise aluseks kohtumäärus ning avatud teenusele paigutamise puhul taotluse alusel tehtav Sotsiaalkindlustusameti (edaspidi SKA) otsus. Palume täpsustada, kes on õigustatud taotlusi teenustele esitama ning millistel tingimustel. Kas sellise otsuse tegemine eeldab ka lapse nõusolekut ja temaga kokkulepet? Kas on selge ka, milliseks ajaks lapsed avatud teenustele saadetakse? Kuidas saab laps avatud teenusele ning mis saab siis, kui laps ei soovi enam teenusel olla?
6. VTK lk 5 toob välja, et KLATi teenusele paigutamisel on vajalik vanusepiiri seadmine. Palume täpsustada vanusepiiri seadmise mõtet ning loogikat.
7. VTK lk 6 tuuakse välja, et kvaliteetse ja laste vajadustele vastava teenuse pakkumise üheks eelduseks on see, et lastega töötavatel spetsialistidel on vajalikud kompetentsid laste abistamiseks. Palume täpsustada, kas nõuded, mis on välja toodud lastekaitse seaduse (edaspidi LasteKS) §-des 19 ja 20, ei kata juba neid kompetentsi nõudeid? Lisaks veel on VTK-s kirjeldatud, et kehtiv seadus ega rakendusaktid ei näe ette selgeid kriteeriume teenuse personalile ega sätesta nõuet osaleda täienduskoolitustel. Kas nõuded, mis on sätestatud LasteKS-i § 14 lõike 1 punktis 7 ja lõikes 2 seda juba ei kata?
8. VTK lk 6 on kirjeldatud vajadust välja töötada koolitusprogramm. Palume täpsustada, kas on juba teada, millistele nõuetele töötajad peavad vastama, kellele koolitust pakutama hakatakse? Kui nõuded on teada, siis kas on olemas ülevaade sellest, kui palju sellistele nõuetele vastavaid töötajaid Eestis on? Oluline on tagada, et koolitusprogramm oleks kohandatud osalejate tasemele ja vastaks koolitajate pädevusele. Lisaks tuleks kaaluda täiendkoolituste programmi loomist, et tagada töötajate oskuste pidev areng ja vastavus teenuse vajadustele.
9. VTK toob kitsaskohana esile, et lapsed viibivad KLAT teenusel liiga kaua, KOV ei toeta last ega tema peret piisavalt lapse teenusel viibimise ajal ega pärast teenuselt lahkumist. Palume täpsustada, kas olemas kaardistus või kehtestatud nõuded selle kohta, millised prioriteetsed tegevused on vajalikud, et parandada lapse ja pere toetamist nii teenuse ajal kui ka pärast selle lõpetamist. Kas on välja töötatud konkreetsete meetodid või juhised nende tegevuste elluviimiseks, et saavutada positiivseid tulemusi kiiremini? Siseministerium peab oluliseks selgelt määratleda ja rakendada tõhusaid sekkumismeetmeid, mis toetavad lapse ja pere koostööd ning aitavad vähendada lapse viibimisaega KLAT teenusel.

10. Eelmises punktis välja toodud probleemi lahendusena pakutakse VTK-s sätestada selgemad kohustused KLAT-is viibiva lapse terviklikuks juhtumikorralduseks, tema olukorra hindamiseks ja teenuselt väljumisel iseseisva toimetuleku ettevalmistamiseks. Palume hinnata, kas pakutud lahendus ei dubleeri lastekaitse seaduse ja teiste seaduste muutmise seadust¹, kus juhtumikorraldust terviklikult käsitletakse? Ei saa tekkida kaks juhtumikorralduse mudelit, kus üks on suunatud KLAT lastele ning teine, mis on suunatud lastele, kes sinna sihtrühma ei kuulu. Lisaks, ei tohiks pakutud lahendus viidata ainult KOV-i kohustustele, vaid ka teenuseosutaja kohustustele lapse teenusel viibimise ajal ja lapse vanema (või eestkostja) kohustustele.
11. Ühe kohustusena tuuakse VTK lk 7 välja, et tuleb sätestada lapsele koostatud juhtumiplaani regulaarne ülevaatamine analoogselt asendushooldusteenusega, mille puhul ülevaatamise kohustus on vähemalt kord aastas. Palume selgitada, miks on hinnatud piisavaks plaani ülevaatamiseks ainult kord aastas.
12. Selleks, et lapsed ja pered saaksid vajaduspõhist terviklikku tuge ega viibiks pikaajaliselt või korduvalt KLAT-is, tuleb VTK kohaselt lapse tavakeskkonda naasmise ettevalmist alustada kohe, kui ta on KLAT-i paigutatud. See eeldab tihedat ja tulemuslikku koostööd lapse ja pere, KOV-i lastekaitsetöötaja, teenuseosutaja, SKA ja teiste võrgustikuliikmete vahel. Palume täpsustada, kuidas on plaanitud tagada koostöö tõhus toimimine ja teha sellele järelevalvet, et tagada eesmärkide saavutamine? Kas on kaalutud võimalust, et SKA võtaks endale juhtiva rolli sellise koostöö korraldamisel ja järelevalve tegemisel? Oluline on selgelt määratleda, kes vastutab koostöö koordineerimise ja jälgimise eest, et tagada lapse sujuv naasmine tavakeskkonda ja vältida korduvat KLAT-i sattumist.
13. VTK-s tuuakse välja, et KLAT-i suunamise aluseks on kohtumäärus, mis nõuab SKA-lt teenuse korraldajana määrusest tuleneva teenuskoha tagamist kõikidele teenusele suunatud lastele. Juhime tähelepanu, et KLAT-i suunamise aluseks on kohtumäärus tsiviilkohtumenetluse seadustikust tulenevalt ja kriminaalmenetluse seadustiku alusel vahistamisel. Teistel juhtudel on aluseks kohtuotsus.
14. VTK lk 7 toob probleemina esile, et praegune KLAT-i hankepõhine korraldus ei taga teenuse stabiilset ja jätkusuutlikku osutamist. Lahendusena nähakse Hoolekandeteenused AS-i kujundamist suure abivajadusega ja kompleksprobleemidega laste kompetentsikeskuseks, mille alla koonduvad tulevikus nii kinnised kui ka avatud ööpäevaringsed teenused. Palume selgitada, miks nähakse lahendusena konkreetset teenuseosutajat. Kas Eestis ei ole rohkem selliseid teenusepakkujaid? Kas on hinnatud sellega kaasnevaid erinevaid kulusid, sealhulgas transpordikuluseid, mis tekiksid osapooltele sõltuvalt teenuseosutamise asukohast? Kuna praegu esitatud ettepanekus puudub detailne ülevaade kavandatava lahenduse ulatusest ja kulutustest, palume esitada selgitusi ja analüüse, mis põhjendavad konkreetse teenuseosutaja valikut ja kavandatava mudeli otstarbekust. See on oluline, et tagada teenuse stabiilsus ja tõhusus ning minimeerida võimalikke lisakulusid teenuse osutamisel. Kuigi VTK ei paku lahendusi asendushoolduse korralduse muutmiseks, siis teeme ettepaneku läheneda sellele sihtgrupile suunatud teenustele tervikuna. Peame oluliseks kaaluda paralleelselt asendushoolduse korralduse arendamist.
15. VTK-s tehakse ettepanek *sätestada selgemalt asutuste kohustused eemal viibiva lapse toetamisel. Selleks, et vähendada dubleerivat tasu maksmist, on KOV-il juba praegu võimalik teenuseosutajaga sõlmitavas lepingus kokku leppida erisused*

¹ Lastekaitse seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus, <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/03aee7a7-9111-4ac8-ad6a-142b4816eaca/lastekaitse seaduse-ja-teiste-seaduste-muutmise-seadus/>

eemalviibiva lapsega seotud kulude katmiseks. Lisaks tuleb kaaluda, kas vastav võimalus peaks olema sätestatud ka SHS-is. Siseministerium toetab selle sätte välja toomist.

16. *Mõjude osas on välja toodud, et lahenduseettepanekutel on sihtrühmale positiivsed sotsiaalsed mõjud, kuivõrd muudatuste rakendumisel pakutakse suure abivajaduse ja kompleksprobleemidega lastele nende vajadustele paremini vastavaid ööpäevaringseid teenuseid. Jääb ebaselgeks, mis analüüsi tulemusena on jõutud nimetatud järelduseni. Palume eelnõu koostamisel seda osa täiendada.*

Siseministerium tänab võimaluse eest VTK kohta arvamust avaldada.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Lauri Läänemets
siseminister

Barbara Haage 6125131
barbara.haage@siseministerium.ee